

דילמא בעמוני שנשא בת ישראל, שהיא אסורה לו, קאמרת, שמכל מקום היא כשירה לכהונה.

והידוש יש בדבר, שאף על גב דביאתו בעבירה, ויש לדמותו לכהן גדול באלמנה, שביאתו בעבירה ובתו פסולה לכהונה, בכל זאת בעמוני, אין הדין כן, אלא בתו כשירה לכהונה [וכדמפרש הטעם לקמן מ"בעמיו"].

אמר ליה עולא לרבא בר עולא: אין, אכן זו היתה כוונתי בדברי רבי יוחנן, שאמרת משמו.

דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: בת גר עמוני שהוא פסול קהל, ובכל זאת נשא בת ישראל, וביאתו בעבירה.

וכמו כן בת מצרי שני, (13) שהוא פסול קהל, ונשא בת ישראל, וביאתו בעבירה —

רבי יוחנן אמר: כשירה הבת לכהונה.

וריש לקיש אמר: פסולה הבת לכהונה.

ומפרשינן טעמייהו:

ריש לקיש אמר: פסולה, דיליף לה מכהן גדול באלמנה שביאתו בעבירה ובתו פסולה לכהונה.

רבי יוחנן אמר: כשירה.

דתני רבי זבאי קמיה דרבי יוחנן: כתיב גבי טו-ב כהן גדול: כי אם בתולה "מעמיו" יקח אשה

להביא גיורת מכנה [מלשון "כן", "מכון"! כלומר זאת שאביה ואמה הם "מעם אחד", (1) כגון עמוני שנשא עמונית, והבת נולדה בקדושה, (2) שהיא כשירה לכהונה. (3)

אבל כשאינה באה מעם אחד, וכגון שנשא גר עמוני את בת ישראל, הואיל והיא אסורה

"משני עממין", שאינו מפרש עמון וישראל, אלא "גר וישראל" הם שנקראו שני עממין; ועל דרך זה היא כוונת רש"י כאן "שאביה ואמה מעם אחד", והיינו שאמו אף היא גיורת, כאביו שהוא גר עמוני, וטעם היתר הבת הוא משום דקהל גרים לא איקרי קהל.

וכן הוא בלשון המאירי: כלומר, דוקא "מכנה", פירוש "מכן שלה", רצה לומר ממכונה, שהיא מכל צד בת גרים. כגון שאביה ואמה מעם אחר, ונתגירו, שאין צד עבירה בביאתם.

2. בערוך לנר נתקשה בלשון "גיורת" דמשמע שהבת עצמה נתגיירה, וכן בלשון רש"י שכתב: "ונולדה בקדושה", דמשמע שהורתה היתה שלא בקדושה, שהרי משמעות הסוגיא היא שאין אנו מדברים כלל על בת שהיא עצמה גיורת או שהורתה שלא בקדושה, אלא שהיא בת גרים.

3. כתב הריטב"א שאין זה אלא אסמכתא

קהל. וכעין זה מבואר לקמן בגמרא סוף עמוד ב גבי מצרי שנשא מצרית אילו היתה מצרית מותרת; וכן מבואר שם מדברי הרשב"א והריטב"א גם לגבי עמוני, שהיתרו בעמונית הוא משום "קהל גרים לא איקרי קהל".

13. לפיכך נוקטת הגמרא "מצרי שני", כי אילו היה זה מצרי ראשון נמצאת בתו מצרית שניה, ופסולה היא אפילו לישראל, שהרי אף הנקבות אסורות; אבל כשאביה מצרי שני, הרי היא מצרית שלישית, ולא אסרה התורה בהם אלא עד דור שלישי.

1. רש"י כתב: שאביה ואמה מעם אחד. ומשמע שזה הוא טעם ההיתר, ולא משום דקהל גרים לא איקרי קהל. וכן משמע בגמרא שהרי הוא נלמד מ"בעמיו", דהיינו עם אחד.

וביאור הדברים הוא, על פי משמעות לשון רש"י בד"ה איכא דאמרי, גבי בתולה הבאה

לו וביאתו בעבירה — בתו פסולה לכהונה.
ואמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי: אני שונה:
"עמיו" "מעמיו".

כלומר: הואיל ולא אמר הכתוב "בתולת עמיו יקח אשה", אלא אמר: בתולה "מעמיו" יקח אשה, הרי משמע: אפילו בתולה שמקצתה היא מעמיו [מישראל] ומקצתה מעם אחר —

להביא בתולה הבאה משני עממין, שאף היא כשירה לכהונה [ומפרש לה ואזיל].

ואילו **את אמרת: גיורת מכנה בלבד כשרה, ותו לא!**?

ומבאר הגמרא: **מאי**, למה התכוון רבי יוחנן באומר **"להביא בתולה הבאה משני עממין"**?

אילימא לגר עמוני שנשא גיורת עמונית, **ומאי "משני עממין"**, עם שיש בו שני עממין דהיינו עמון, **דזכרים** שבעם זה **אסורים, ונקבות** שבעם זה **מותרות, וקרויים הזכרים והנקבות שני עממין**.⁽⁴⁾

אי אפשר לומר כן.

דהא **היינו "גיורת מכנה"**, שאף רבי זכאי התירה, ומה בא רבי יוחנן להוסיף עליו?

אלא בהכרח, שגר עמוני שנשא בת ישראל אמר רבי יוחנן להתיר, ומביא מהפסוק שבתו הבאה משני עממין, גר עמוני וישראלית הרי היא מותרת לכהונה.

ומוכח שכוונתו של רבי יוחנן היא לומר שגר עמוני הבא על בת ישראל, בתו כשרה לכהונה.⁽⁵⁾

ואיכא דאמרי שאין צורך להוכיח שכך אמר רבי יוחנן, אלא במפורש **אמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי:**

אני שונה "עמיו" "מעמיו" — להביא בתולה הבאה משני עממין, דהיינו מישראלית וגר שהיא כשרה לכהונה.

אלא שלפי האיכא דאמרי, מוסיף רבי יוחנן בדבריו נקודה משמעותית:

ואתו גר, בא מעם שיש בו שני עממין,⁽⁶⁾ עמוני או מואבי, שהזכרים אסורים מהעם הזה והנקבות ממנו מותרות.

ואילו **את**, רבי זכאי **אמרת** שרק מי שהיא **"גיורת מכנה"** כשרה לכהונה, **ותו לא!**

ומעתה, שואלת הגמרא:

ולחך לישנא בתרא, לפי הלשון של האיכא

4. נסתפקו אחרונים בגדר היתר הנקבות בעמון ומואב, וצידדו לומר שמהנקבות פקע שם "עמון", ובזכרים לא פקע, ולפי זה ניחא דמיקרי "שני עממין", דהיינו עמון וישראל.

5. עיין ברש"י ובריטב"א.

6. כתב הריטב"א שהוא נלמד ממה שאמרה תורה: "עמיו" ולא "עמו".

בעלמא, הואיל ואף בלא המקרא אין לנו לאסור עמוני שבא על עמונית, הואיל ואין ביאתו בעבירה, וכמבואר בסוגיא לעיל; ולא בא הכתוב אלא למעט בתולה הבאה משני עממין [בת גר עמוני שבא על בת ישראל, כדמפרש הגמרא ואזיל], שאין בתו כשירה לכהונה וכדעת ריש לקיש, שהרי אמרה תורה: "מעמיו" דמשמע עם אחד ולא שני עממין.

שהרי אסורים כולם לבוא בקהל, יוביח: מה בתם מותרת לכהונה, אף בת מצרי שנשא בת ישראל מותרת לכהונה.

ודחינן: **מה למצרי שני שנשא מצרית שניה, שכן אין ביאתו בעבירה**, ואין בהם אלא צד חמור שהם אינם ראויים לבוא בקהל, תאמר במצרי שנשא בת ישראל, שביאתו בעבירה, ומנין לך שבתו כשירה לכהונה?

ומשנינן: **עמוני שנשא בת ישראל**, שביאתו בעבירה, והתיר הכתוב ["בעמיו"] את בתם, יוביח. ואף אני אביא מצרי שנשא בת ישראל, שבתו כשירה לכהונה, אף שביאתו בעבירה.

וחזר הדין, לא ראי זה [עמוני שנשא בת ישראל] כראי זה [מצרי שני שנשא מצרית שניה] ולא ראי זה כראי זה.

הצד השווה שבהן: אף שאינם ברוב קהל, מכל מקום הבת כשירה לכהונה.

אף אני אביא מצרי שנשא בת ישראל, שאינו ברוב קהל, ומכל מקום בתו כשירה לכהונה.

אמר רב יוסף: היינו דשמענא ליה לרב יהודה, דאמר: "עמיו — מעמיו", ולא ידענא מאי קאמר [זה הוא ששמעתי לרב יהודה לדרוש "עמיו" "מעמיו", ולא הייתי יודע מה הוא דורש בן]. ועכשיו אני יודע, שבא להתיר בת עמוני שנשא בת ישראל.

דאמרי, שלפיו אומר רבי יוחנן במפורש שאין הכתוב מרבה אלא גר עמוני הבא על בת ישראל, שהוא גר הבא מעם שיש בו שני עממין — אחד מותר [הנקבות] ואחד אסור הזכרים.

אבל גר מצרי, שאף הנקבות שלו אסורות, לא שמענו ממקרא זה!

אם כן, **בת מצרי שני**, (7) שנשא בת ישראל, וביאתו בעבירה, דכשירה היא לכהונה וכמו שאמר רבי יוחנן במפורש בעמוד הקודם — **מנא ליה** לרבי יוחנן שהיא כשרה, כיון שאינה נכללת בהיתר "מעמיו"? (8)

וכי תימא: דיליף מצרי שנשא בת ישראל מגר עמוני שנשא בת ישראל, מה זו כשירה אף שביאתו בעבירה, אף אני אביא גר מצרי שביאתו בעבירה ובתו כשירה לכהונה.

הרי יש לפרוך: **מה לגר עמוני שנשא בת ישראל, שכן הקיל הכתוב בעמון, שנקבות שלהם מותרות**, ולכן הקיל בהם גם להתיר את בתו לכהונה.

תאמר במצרי, שהחמיר בהם הכתוב לאסור אף את הנקבות. ואם כן, מנין לך שאף בגר מצרי שבא על בת ישראל בעבירה, בכל זאת הכשיר הכתוב את בתו לכהונה?

ומשנינן: **מצרי שני שנשא מצרית שניה**, (9) שנקבותיהם אסורות, ויש בהם צד חמור

9. לשון הגמרא משמע, שאילו היה נושא מצרית ראשונה היתה בתו פסולה לקהל, כי היינו הולכים אחר אמו, ולכן נקטה הגמרא: מצרי שני שנשא מצרית שניה, ואולם לקמן עח א נחלקו אמוראים בדעת רבי יוחנן במצרי שני

7. אבל ללישנא קמא ניחא, שהרי בתו באה משני עממין, ונכללת בהיתר ד"מעמיו".

8. לפיכך נוקטת הגמרא: מצרי שני, כי במצרי ראשון תהא בתו פסולה אפילו לקהל משום שהיא מצרית שניה.

היא — בתה, שנולדה בקדושה — מיבעיא?! וכי צריך אתה לומר שהיא כשירה?!

אלא ודאי שלענין כשרות לכהונה אתה שונה: בת עמונית שנישאת לעמוני כשירה.

וכיון שכן, יקשה מה שאתה שונה בהמשך הברייתא:

במה דברים אמורים בעמוני ועמונית שנתגיירו, אבל בתה מעמוני פסולה.

מאי "בתה מעמוני" שאתה שונה: פסולה היא לכהונה?

אילימא בת גר עמוני שנשא גיורת עמונית.

והרי היינו "גיורת מִכְנָה" —

שאתה עצמך הכשרת אותה לכהונה. שהרי שנית "ובתה מעמוני כשירה", וכבר נתבאר, שכונתך לומר שהיא כשירה לכהונה!

אלא ודאי, בת גר עמוני שנשא בת ישראל, אותה אתה פוסל לכהונה, כיון שביאתו בעבירה.

ולכן, אמר ליה, רבי יוחנן: פוק תני לברא, צא ושנה משנתך בחוץ, שהיא אינה נכונה, כיון שאף זו כשירה לכהונה, שהרי אני שונה "עמיו — מעמיו".

שנינו במשנה: מצרי ואדומי אינן אסורין אלא עד שלשה דורות. אחד זכרים ואחד נקבות. רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד.

אמר רבי שמעון: קל וחומר הדברים, ומה

כי אתא רב שמואל בר יהודה, אמר: הכי תנא רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן:

אשה עמונית — הרי היא כשירה.

בנה מעמוני — פסול. וכפי שיתבאר.

ובתה מעמוני — כשירה.

במה דברים אמורים: בעמוני ועמונית שנתגיירו.

אבל בתה מעמוני — פסול [וכל ביאור הברייתא מתבאר בהמשך הסוגיא].

אמר ליה רבי יוחנן לרבי זכאי: פוק תני לברא [צא ושנה ברייתא שהבאת, בחוץ], כלומר: ברייתא זו אינה, שהרי:

הניחא מאי דאמרת אשה גיורת עמונית הרי היא כשירה, כי: עמוני ולא עמונית.

וכן מה שאמרת: בנה — של הגיורת העמונית — מגר עמוני הרי הוא פסול, נמי ניחא, דהא "עמוני" הוא הבן, מכח אביו.

אבל זה קשה על דבריך:

כי בתחילה אתה שונה: ובתה של הגיורת העמונית מגר עמוני הרי היא כשירה.

ויש להבין: למאי היא כשירה?

אילימא להכשיר את בתה לבוא בקהל — הרי אין צורך לומר זאת,

כי השתא, אפילו אמה של הבת הזאת, שהיא עמונית שלא נולדה בקדושה, הרי משנתגיירה היא כשירה לבוא בקהל —

לעולם, תאמר במצרי ואדומי שלא אסר בהן הכתוב אלא עד שלשה דורות.

עריות, שאף בהן לא אסר הכתוב לעולם, יוכיחו, שאסר בהן הכתוב את הזכרים כנקבות.

[עיינן בלשון רש"י, ובמה שכתב על כך המהרש"א]

וחזר הדין, לא ראי זה [עריות] כראי זה [ממזר], ולא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהן: שאסורין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אף אני אביא מצרי ומצרית שיהיו אסורין אחד זכרים ואחד נקבות.

מה להצד השוה שבהן [עריות וממזר] שכן יש בהם צד כרת, כי אף הממזר שאין כרת בכיאתו, מכל מקום מחייבי כריתות הוא בא.

ורבנן שהשיבו, כך השיבו: עריות יוכיחו, שלא אסר בהן הכתוב אלא עד שלשה דורות ואחד זכרים ואחד נקבות אסורים.

שמה תאמר: מה לעריות שכן כרת, אף אני אוכיח לך מחלל דחייבי עשה [כגון כהן גדול שנשא אנוסה או מפותה שהיא עליו בעשה: "והוא אשה בבתוליה יקח" ולא בעולה, וילדה] שעשה בהן הכתוב נקבות כזכרים, וכרבי אליעזר בן יעקב הסובר: יש חלל מחייבי עשה.

ומבאר הגמרא את תשובתו של רבי שמעון:

ומאי אמר להם "לא כי" אלא הלכה אני אומר. והיינו, שהוא חולק על תשובתם.

הכי קאמר לחו רבי שמעון לרבנן: לדידי, לא

אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם, התיר את הנקבות מיד, מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלושה דורות, אינו דין שנתיר את הנקבות מיד.

אמרו לו: אם הלכה נקבל, ואם לדין יש תשובה; אמר להם: לא כי, הלכה אני אומר:

ומפרשינן: מאי תשובה יש לקל וחומר שלמד רבי שמעון מעמוני ומואבי, שאף נקבותיהן של מצרים מותרות?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

משום דאיכא למימר: עריות יוכיחו, כלומר: איסור הבת ובת הבן או בת הבת, שלא אסר בהן הכתוב אלא עד שלשה דורות [בתו, ובת בתו או בנן], ואסר הכתוב אחד זכרים ואחד נקבות.

שהרי אסר את בת בתו כבת בנו.

אף אני אביא מצרי ואדומי, שלא אסר בהן אלא עד שלושה דורות, ואחד זכרים ואחד נקבות אסורים.

ופרכינן: מה לעריות, שכן כרת, ולפיכך החמיר ואסר בהן הכתוב אחד זכרים ואחד נקבות.

תאמר במצרי ואדומי, שאינו אלא איסור עשה, שנאמר: דור שלישי יבוא להם בקהל ה', ולא ראשון ושני!

ממזר שאינו בכרת יוכיח, שעשה בו הכתוב נקבות כזכרים, אף אני אביא מצרי ואדומי לאסור בהם את הזכרים כנקבות.

מה לממזר, שכן אינו ראוי לבוא בקהל

סבירא לי דרבי אליעזר בן יעקב, ואין תשובה לקל וחומר שלמדתי.

ואף לדידכו, **דסבירא לכו כרבי אליעזר בן יעקב** — הלכה אני אומר.

תניא: אמר להן רבי שמעון לחכמים: הלכה אני אומר מפי רבותי, שהנקבות המצריות מותרות. ועוד, **מקרא מסייעני**, דכתיב: "לא תתעב אדומי, כי אחיך הוא, לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו. **בנים** אשר יולדו להן, דור שלישי — יבוא להם בקהל ה'". **בנים ולא בנות!**

כלומר: בנים התרתי לך בדור שלישי בלבד, ואילו בנות התרתי מיד.

תנו רבנן: "בנים" ולא בנות, דברי רבי שמעון.

אמר רבי יהודה: הרי הוא אומר: בנים אשר יולדו להם דור שלישי.

הרי שההכתוב **תלאן בלידה**, כלומר: כל הנולדים להם אינם מותרים אלא בדור שלישי, ואפילו נקבות במשמע.

אמר רבי יוחנן: אי לאו דאמר רבי יהודה: הכתוב תלאן בלידה — דמשמע: אף הנקבות אסורות — **לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש** לא היה יכול לעמוד בדבריו, רש"י, כי איך יפרש את הכתוב "בנים אשר יולדו להם [למצרים], דור שלישי, יבוא להם בקהל ה'".

שהרי אם נקבותיהם של המצרים מותרות, הרי משהתגיירו הן בכלל "קהל" שאסרה

התורה לפסולי קהל [כגון למצרי] מלבוא בהן, ואיך ימצא דור שלישי למצרי?

ולרבי יהודה אין אתה יכול להתירן להנשא לפסולי קהל מצד גירותן, משום ההיתר ש"קהל גרים לא איקרי קהל", כיון שרבי יהודה אינו סובר היתר זה.

דאמר מר [כלומר: רבי יהודה]: קהל גרים — איקרי קהל!

ואם כן:

מצרי שני, שהוא פסול מלבוא בקהל — עו-א — **במאי יטהר!**

כלומר: את מי ישא בהיתר, ויתיר לבוא בקהל את הדור השלישי?

אלא ודאי אסרה התורה אף את הנקבות המצריות מלבוא בקהל ה', וממילא מותרות הן להנשא למצרי, שהרי אף הן מפסולי קהל. וכשישא מצרי שני למצרית שניה יהיה הולד מצרי שלישי, ויתקיים מאמר הכתוב "בנים אשר יולדו להם, דור שלישי יבוא להם בקהל ה'".⁽¹⁾

ומקשינן עלה: הרי אף אם היה סובר רבי יהודה שהנקבות המצריות שהתגיירו מותרות לבוא בקהל ואסורות על המצרים הזכרים שהתגיירו, שפיר היה מתקיים הכתוב: דור שלישי [מצרי] יבוא להם בקהל ה' —

שהרי **דילמא** לא בבנים שנולדו לו בהיתר מדבר הכתוב, אלא, **דאי עבר** המצרי או האדומי על איסורו, **ונפייב** [ונשא] בת ישראל או גיורת מהאומה שלו או מאומה

1. תמה הריטב"א: ותיקשי לך עמוני. שהרי אמרה תורה: לא יבוא עמוני בקהל ה', גם דור